

บทบาทของอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ

นางสาวศากุน ภัคดีคำ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF EMOTION IN CONFUCIUS' ETHICS

Miss Sakun Pakdeekham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

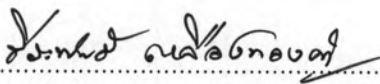
Copyright of Chulalongkorn University

491165

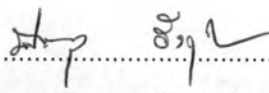
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทบาทของอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ
นางสาวศากุน ภัคดีคำ
ปรัชญา
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ สถาอานันท์

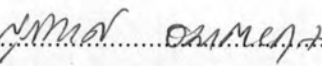
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ สถาอานันท์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. สุภัควดี อมาตยกุล)

ศากุน ภักดีคำ : บทบาทของอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ. (THE ROLE OF EMOTION IN CONFUCIUS' ETHICS) อ. ที่ปรึกษา : รศ. ดร.สุวรรณา สถาอานันท์. 189 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่องอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อว่าอารมณ์มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์อย่างไร และอารมณ์มีบทบาทในจริยศาสตร์ของขงจื้ออย่างไร จากการศึกษาพบว่า อารมณ์ทางศีลธรรมมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ทั้งสาม ได้แก่ มนุษยธรรม(เหวิน) จารีต(หลี่) และความถูกต้อง(อี้) กล่าวคือมนุษยธรรมเป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการมีอารมณ์ทางศีลธรรมและในฐานะความรักมนุษย์ก็เป็นอารมณ์ทางศีลธรรมในตัวเอง จารีตเป็นวิถีทางในการแสดงออกของอารมณ์โดยกำกับและขัดเกลาอารมณ์ของมนุษย์ให้มีขอบเขตเหมาะสม ความถูกต้องเป็นสิ่งที่ช่วยกำกับให้อารมณ์ของมนุษย์สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่หลากหลาย อารมณ์ตาม "ธรรมชาติ" จะสามารถพัฒนาไปสู่อารมณ์ทางศีลธรรมได้โดยผ่านการขัดเกลาด้วยกวีนิพนธ์ จารีตและดนตรี

ในปรัชญาของขงจื้ออารมณ์ทางศีลธรรมหลักได้แก่ ความรัก ความเกลียด ความโศกเศร้า ความละอายและความยินดีเป็นส่วนหนึ่งของการมีชีวิตที่ดีทางจริยธรรมโดยมีบทบาทแตกต่างกัน ความรักมนุษย์เป็นคุณธรรมที่เรียกว่ามนุษยธรรมและเป็นแรงจูงใจในการกระทำทางศีลธรรม ความเกลียด ความโศกเศร้าและความละอายทำหน้าที่ในการประเมินคุณค่าของบุคคลและการกระทำทางศีลธรรม ความละอายเป็นความรอบคอบและความรับผิดชอบทางศีลธรรม ความยินดีเป็นอารมณ์ที่แสดงถึงการตั้งมั่นของคุณธรรมของบุคคล

อย่างไรก็ตามอาจโต้แย้งได้ว่าอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อมีข้อจำกัดโดยเน้นแต่อารมณ์ที่ผ่านการขัดเกลาทางศีลธรรม และไม่ให้ความสนใจกับอารมณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ อีกทั้งละเลยอารมณ์บางอย่าง เช่น อารมณ์ขันซึ่งเป็นอารมณ์ที่ปรัชญาเต๋าให้ความสำคัญ

ภาควิชา.....ปรัชญา.....
สาขาวิชา.....ปรัชญา.....
ปีการศึกษา....2549.....

ลายมือชื่อนิสิต.....ศากุน ภักดีคำ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....*Sun Sun*.....

4680217722: MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD: CONFUCIUS / ETHICS / EMOTION / HUMANENESS / PROPRIETY /
RIGHTEOUSNESS / MORAL CULTIVATION

SAKUN PAKDEEKHAM : THE ROLE OF EMOTION IN CONFUCIUS' ETHICS.
THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SUWANNA SATHA-ANAND, Ph.D. 189 pp.

This thesis is an attempt to explicate how emotions and Confucius' ethical concepts are related and how emotions play important roles in Confucius' ethics. Moral emotion is related to three main ethical concepts, namely, humaneness (*ren*), propriety (*li*) and righteousness (*yi*). Humaneness is the necessary condition of moral emotion and as love, humaneness is itself a moral emotion. Propriety is not only the way to express emotions but also guides and cultivates human emotion. Righteousness leads emotions in various situations and contexts. Moral emotion can be developed and cultivated by poetry, propriety and music.

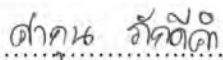
Major moral emotions in Confucian philosophy consist of love, hatred, sorrow, shame and joy. All of these play important parts for the good life. Love or humaneness is a moral virtue; *ren* is a source of moral motivation. Hatred, sorrow and shame are emotions that form evaluation of persons and moral actions. Shame, especially, is both moral deliberation and moral responsibility. Finally, joy is an emotion which manifests the pleasure of being upright of a person with moral virtues.

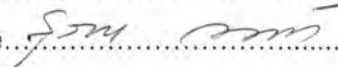
However, it can be argued emotions in Confucius' ethics are restricted merely to cultivated emotions. Confucius' ethics seems to be unconcerned about natural emotions and also neglects some emotions such as humour, which is a significant emotion for Daoism.

Department.....Philosophy.....

Field of study.....Philosophy.....

Academic year....2006.....

Student's signature.....

Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุวรรณา สถาอานันท์อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา ชี้แนะและช่วยเหลือผู้วิจัยโดยเสมอมาในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพนธ์ตั้งแต่การหาหัวข้อวิจัย ให้หยิบยืมตำราอันมีประโยชน์ และแก้ไขขัดเกลาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทำให้ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ ผศ. ดร. ประทุม อังกูโรหิต ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และอาจารย์ ดร.สุภัคทวี อมาตยกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาตรวจแก้วิทยานิพนธ์และเสนอความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ดียิ่งขึ้น

ขอบพระคุณ ผศ. ดร. ชาญณรงค์ บุญหนุน ผู้จุดประกายให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในปรัชญาซึ่งเปลี่ยนแปลงเส้นทางชีวิตของผู้วิจัยให้หันเหไปจากเป้าหมายที่เคยตั้งใจไว้มากมาย และยังเป็นທີ່ปรึกษาในยามมีปัญหาและเกิดความสับสนกับสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ

ขอบพระคุณแม่ สำหรับความรัก ความอบอุ่น ความเชื่อมั่นและกำลังใจอันมหาศาลซึ่งทำให้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อเกิดเป็นรูปร่างและเสร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี พ่อ ผู้อำนวยการความสะอาด เรื่องปัจจัยทางกายภาพ หมู่อ้วนพี่ชายที่แสนดีตลอดกาล สำหรับความรักและความอดทนที่มีต่อน้องสาวบ๊องๆ คนนี้ และพี่แอมสำหรับความช่วยเหลือเรื่อง Font ภาษาจีน

ขอบคุณรุ่งตะวัน อ่วมอินทร์ผู้คอยให้กำลังใจและเป็นผู้ฟังที่ดีในยามที่ผู้วิจัยเกิดคำถามและความคับข้องใจตลอดระยะเวลาหลายปีของการเรียนปริญญาโท

ขอบคุณเพื่อนๆ ร่วมชะตากรรมในการเรียนปริญญาโททั้ง แอน ก้อย เฟิร์น จักร ดีก พี่ใหญ่ และพี่นา ขอขอบคุณที่ยังอยู่เป็นเพื่อนกันเหนียวแน่น (ด้วยแรงบีบคั้นและความกดดันจากทุนพัฒนาอาจารย์) หน่อง ที่คอยให้กำลังใจ คอยออกมาเป็นเพื่อนอ่านหนังสือที่ห้องสมุดอักษรและกิงกาแพอร่อยๆ คณะสถาปัตยกรรมฯ ด้วยกัน พี่แห้ว หนิง และเจ็ด ผู้ให้กำลังใจและเป็นเพื่อนคุยให้หายเหงา ในยามที่ผู้วิจัยออกจากกำแพงด้ามาสู่โลกอันแสนสับสนและแปลกแยก รวมทั้งพี่แอม ที่ให้ความช่วยเหลือทุกเรื่องเกี่ยวกับธุระในภาคให้สามารถดำเนินการได้สะดวกราบรื่น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ปัญหา ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 แนวเหตุผล ทฤษฎีสำคัญ และสมมติฐาน.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตและวิธีการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
บทที่ 2 ทักษะทางจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	5
2.1 ชีวิตประวัติของขงจื้อโดยสังเขป.....	5
2.2 ขอบเขตและคำถามพื้นฐานทางปรัชญาของขงจื้อ.....	7
2.3 เป้าหมายของจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	9
2.3.1 วิทยุชนหรือจวินจื้อ.....	10
2.3.2 ชีวิตที่ดีในระดับสังคม.....	13
2.4 มโนทัศน์พื้นฐานทางจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	15
2.4.1 มนุษยธรรมหรือเหวิน.....	15
2.4.2 จารีตหรือหลี่.....	19
2.4.3 ความถูกต้องหรืออี้.....	23
บทที่ 3 อารมณ์และความสัมพันธ์ของอารมณ์กับมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	31
3.1 อารมณ์ของมนุษย์ในทัศนะของขงจื้อ.....	31
3.1.1 คำว่า "อารมณ์" ในภาษาจีน.....	31
3.1.2 ความหมายของ "ฉิง" ในหลุนอี่ว.....	33
3.1.3 มโนทัศน์เกี่ยวกับอารมณ์ในหลุนอี่ว.....	36
3.1.3.1 อารมณ์ในทัศนะของมาร์ธา นุสบอม.....	37
3.1.3.2 อารมณ์ในหลุนอี่ว.....	44

3.2 ความสัมพันธ์ของอารมณ์กับจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	46
3.2.1 อารมณ์ของมนุษย์กับอารมณ์ที่ถูกต้อง.....	47
3.2.2 ความสัมพันธ์ของอารมณ์กับมโนทัศน์ทางจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	51
3.2.2.1 อารมณ์กับมนุษยธรรม.....	51
3.2.2.2 อารมณ์กับจารีต.....	56
3.2.2.3 อารมณ์กับความถูกต้อง.....	62
3.3 อารมณ์กับการขัดเกลาทางศีลธรรม.....	65
3.3.1 การขัดเกลาทางศีลธรรม.....	67
3.3.2 การขัดเกลาอารมณ์ทางศีลธรรม.....	69
3.3.3 องค์ประกอบสำคัญในการขัดเกลาอารมณ์ทางศีลธรรม.....	70
3.3.3.1 จารีต.....	70
3.3.3.2 กวินิพนธ์.....	78
3.3.3.3 ดนตรี.....	85
บทที่ 4 บทบาทของอารมณ์ทางศีลธรรมหลักในจริยศาสตร์ของขงจื้อ.....	98
4.1 ความรัก.....	98
4.1.1 ความรักแ่งเพศและกามารมณ์.....	99
4.1.2 ความรักการเรียนรู้.....	104
4.1.3 ความรักมนุษย์(เหวิน).....	113
4.2 ความเกลียด.....	125
4.2.1 ลักษณะของความเกลียดในฐานะอารมณ์ทางศีลธรรม.....	125
4.2.2 บทบาทของความเกลียด.....	128
4.3 ความโศกเศร้า.....	131
4.3.1 กรณีของความโศกเศร้าในหลุนอี่ว.....	131
4.3.2 สาเหตุแห่งความโศกเศร้า.....	133
4.3.3 บทบาทของความโศกเศร้าในทางจริยศาสตร์.....	139
4.4 ความอายและความละอาย.....	145
4.4.1 “จื่อ” ในความหมายของความอาย.....	145
4.4.2 ทัศนคติของขงจื้อต่อความอายและความละอาย.....	149

4.4.3 บทบาทของความละเอียด.....	158
4.5 ความยินดี.....	164
4.5.1 ความยินดีในกรณีต่างๆ.....	165
4.5.2 บทบาทของความยินดี.....	168
บทที่ 5 บทสรุป.....	171
รายการอ้างอิง.....	183
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	189